

Školní připravenost není otázkou pouze dítěte a rodiny. Podmínky pro vzdělávání musí přizpůsobit i škola

Kateřina Lánská

Shrnutí

Cílem kapitoly je popsat, jaké překážky komplikují přechod dětí mezi mateřskou a základní školou a jak je můžeme odstraňovat.

Hlavní zjištění:

- Průměrně pětina dětí má v ČR odklad školní docházky. V některých regionech je to až 30 % dětí. Počet dětí s žádostí o odklad povinné školní docházky narostl za posledních deset let o 34 %. Empirický výzkum přitom nepotvrzuje pozitivní dopad odkladů školní docházky na vzdělávací výsledky žáků a jejich budoucí školní úspěšnost. I při této vysoké míře odkladů školní docházky opakuje ročník v první třídě každý rok více než 1 100 dětí, což je přibližně každé sté dítě.
- **Vysoké procento odkladů souvisí s tím, že posuzování školní připravenosti vychází ze zastaralého konceptu.**
 - Nejčastějšími příčinami odkladů školní docházky, které ČŠI uvádí ve výstupech ze svých šetření, jsou celková nezralost dítěte a logopedické vady. Jedinou okolností, která přitom přechod mezi mateřskou a základní školou podle školské legislativy definuje, je dosažení věkové hranice 6 let a přiměřená tělesná a duševní vyspělost. Závazná metodika pro posuzování školní připravenosti poradnami neexistuje.
 - Tradiční směr chápe školní připravenost (dříve zralost) jako jednosměrný proces - připravené má být dítě a škola je neměnná. Nové pojetí hovoří o školní připravenosti jako o dlouhodobém procesu, který se týká jak dítěte a jeho rodiny, tak podmínek pro jeho vzdělávání ve škole. Z tohoto

pohledu je důležité spolupracovat s dítětem a jeho rodinou a zároveň upravit vzdělávací prostředí a podmínky ve školách tak, aby se v nich mohlo učit každé dítě. Úpravy se mohou týkat jak přizpůsobení prostoru třídy pro jiné aktivity, než je pouze sezení u stolu (rozložení lavic vedoucí ke spolupráci a sdílení, vymezení místa pro volnou hru a pohyb, možnost výuky v přírodě), tak metod výuky a hodnocení: individualizace, snížení tlaku na výkon, formativní hodnocení, činnostní učení, badatelské aktivity a experimentování, projektová výuka.

- V neposlední řadě je nutné zajištění potřebné podpory pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami a děti nadané - asistent pedagoga, sociální pedagog.
- **Odklady mají souvislost také s málo efektivní pedagogickou diagnostikou a pozdní pedagogickou intervencí.**
 - Pedagogická diagnostika by se měla primárně orientovat na potenciál dítěte, nejen na jeho nedostatky a nevyrovnanosti ve vývoji. Nejde o určení diagnózy, ale o hlubší poznání každého dítěte. Její výsledky by měly sloužit učitelům, školskému poradenskému zařízení i rodičům a dětem. Dítě by mělo být součástí tohoto procesu a mít z něj prospěch pro své učení. Pomocí pedagogické diagnostiky učitelka či učitel průběžně posuzuje výsledky vzdělávání dítěte a získává tak důležité informace o jeho pokrocích.
 - V mateřských školách však pedagogická diagnostika nemá vždy požadovanou úroveň (týká se dvou třetin MŠ z celkového počtu) nebo je jen formální (polovina MŠ z celkového počtu). Potřeby dětí jsou v takových případech zajišťovány pozdě, nedostatečně, nebo nejsou v rámci MŠ řešeny vůbec.
 - Na pedagogickou diagnostiku se navíc na základní škole nenavazuje, není obsažena v RVP ZV a základní školy ji neprovádějí.
 - V případě dětí, které potřebují vyšetření ve školském poradenském zařízení, se systém dlouhodobě potýká s jejich nedostatečnými kapacitami. Diagnostika dítěte je také podmíněná tím, že rodiče musí

vyšetření aktivně vyhledat. Model používaný v zahraničí, kdy pracovníci ŠPZ docházejí do mateřských škol a provádějí screening přímo na místě, je efektivnější, zvláště u dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

Hlavní doporučení určené decizní sféře:

- Změnit pohled na pojetí přechodu dítěte mezi předškolním a základním vzděláváním a využívání pedagogické diagnostiky.
- Provádět pedagogickou diagnostiku i na 1. stupni základních škol.
- Provázat spolupráci mezi předškolním a základním stupněm vzdělávání.
- Změnit přípravu budoucích pedagogů.
- Snížit nároky na děti/žáky na obou stupních vzdělávání (předškolní a 1. stupeň ZŠ).
- Cíleně podporovat děti ohrožené sociálním vyloučením, nadané děti a děti se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Zavést systém včasné péče.